

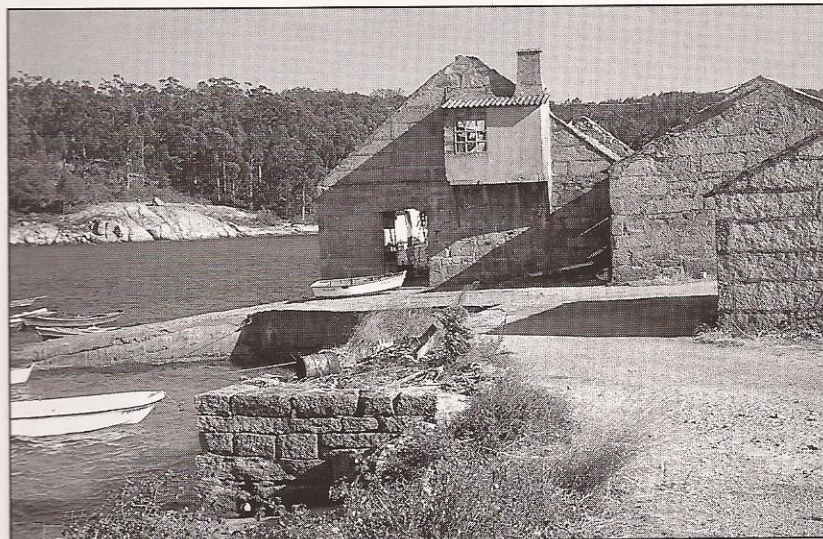
Por: Francisco Calo Lourido

A IGREXA PERDE OS DÉCIMOS, PERO RECUPÉRAOS EN ALUGUERES: UN CASO NO GROVE.

Nun congreso de Historia Moderna, organizado pola Universidade do Porto, preguntóuseme cómo supliu a Igrexa a desaparición dos décimos do mar tra-la chegada dos cataláns a terras galegas. Viña eu de explicar que os mariñeiros se negaban a pagalos, argüindo que deixaran de ser pescadores autónomos para pasar a ser asalariados, e os fomentadores non estaban dispostos a cotizar á Igrexa un trabuco específico dos pescadores, xa que eles eran empresarios, non mariñeiros. A cuestión semellaba non ter arreglo doado.

A miña resposta baseouse en documentos como os que agora vou dar a coñecer.

O 11 de xaneiro de 1803 comparecen na vila de San Martiño do Grove, diante do escribán don Andrés Benito Suárez de Cobián, don Lorenzo Santiago Aparicio e don Domingo Lanza Trelles, veciños de Cambados e de Pontevedra respectivamente e

Salgaron de Moreiras.

donos do "Almahazen sito donde se nombra Moreiras, término de la feligresía de San Vizente de los Groves". Xunto con eles está presente don Salvador Dorca, "factor" (encargado) do devandito almacén, onde reside. Fan constar que, en 1799, outorgaron escritura auténtica diante do escribán de Fefiñáns pola que os tres formaron sociedade para explota-lo almacén por un prazo que vén de rematar agora, catro anos despois. Procédese a finiquita-la compañía, especificando as cantidades que lles corresponden, tanto en metálico como en especie. Polas operacións aínda pendentes de libramento, sabemos que o milleiro de sardiña se estaba a pagar a 24 reais, e a 110 cada pipa de saín. Igualmente sabemos que aínda non cobraran unha partida de 1 588 milleiros de sardiña que enviaran a Tarragona e Reus.

O encargado, Dorca, non terá ningún dereito sobre as lanchas, aparellos, utensilios ou o propio almacén, pero quedará ó coidado do mesmo como se aínda existira a compañía. Dúas testemuñas dan fe

desta escritura: o presbítero don Xaquín Fernández e o veciño de Couto (San Martiño) don Benito Villamarín e Santos.

Uns días despois, o 24 do corrente mes de xaneiro, chegan xunto ó mesmo escribán, pero agora na freguesía de San Vicente, tres persoas: don Domingo Lanza Trelles (xa coñecido), don Cosme de la Isla Covián e don Diego Antonio Medina. Este último di que, "como dueño y señor del monte y baldío llamado Moreiras, sito en el lugar de Reboredo, afora, cede y traspa a los dos primeros ciento y ochenta quartas de longitud y ciento quarenta de latitud en dicho monte y lugar; En el podrán y deberán levantar un almacén o fábrica de sardina o pesquería sin contradicción alguna". Don Domingo e don Cosme deberán deixar para os veciños de Reboredo "intacta, franca y expedita" a servidume dos carros, argazos e aproveitamentos que o mar deite a carón do almacén. Deberán pagar ó dito don Diego catro reais anuais en concepto de directo dominio, así como o décimo de toda a pesca, segundo o estilo e costume de San Vicente do Grobe, é dicir, un congro de cada trece, unha sardiña de cada trece e, do resto dos peixes, un de cada dez.

OGANDO, S.L.
AUDIO - VIDEO

VÍA DIGITAL

OGANDO, S.L.
AUDIO - VIDEO

Distribuidor - Instalador de: **VIA DIGITAL**
MOVISTAR - MOVILINE

SERVICIO TECNICO

Dr. Touriño, 8 - Teléf.: 986 883 957 - Fax: 986 884 271 - 36900 MARÍN

Se non fora por este último, non saberíamos que o tal don Diego Antonio Medina era o párroco de San Vicente, pois o documento nada di ó respecto. Son testemuñas dous presbíteros veciños do Grove e don Salvador Dorca, o xa coñecido encargado do anterior almacén.

Xa está feito o trato, xa é firme o aluguer e inmediatamente, no mesmo día, o escribán deixa pública constancia dun novo acto notarial.

Os devanditos don Cosme de la Isla Covián e don Domingo Lanza Trelles, de Pontevedra, expresan que veñen de recibir en foro do Licenciado don Diego Antonio Medina, "Rector y cura párroco de esta feligresía" (agora xa non hai dúbida de quen é o alugador, o rendeiro) un terreno en Moreiras para facer un almacén. Din que acordaron con don Salvador Dorca, factor do anterior almacén do señor Lanza, tamén en Moreiras, que lles sirva de encargado, por un prazo de dous anos, no que se está tentando constituír nestes actos. Os ditos dous anos empezarán a contar o primeiro de maio do presente de 1803 e cobrará en cada un deles un total de 4 500 reais de vellón en pagas mensuais- e dúas xarras de graxa para arder. A cambio, Dorca terá que fabrica-los cascos para a sardiña e a súa estiba e sempre que, por indisposición ou abundancia da mesma, haxa que contratar unha ou varias persoas, os gastos correrán por conta dos otorgantes, pero se hai que chamar xente, porque Dorca estea enfermo na cama, será el quen pague ós substitutos. Asemade terá que coidar de todo o que haxa no almacén como se fora propiedade del.

Salgazon de Moreiras.

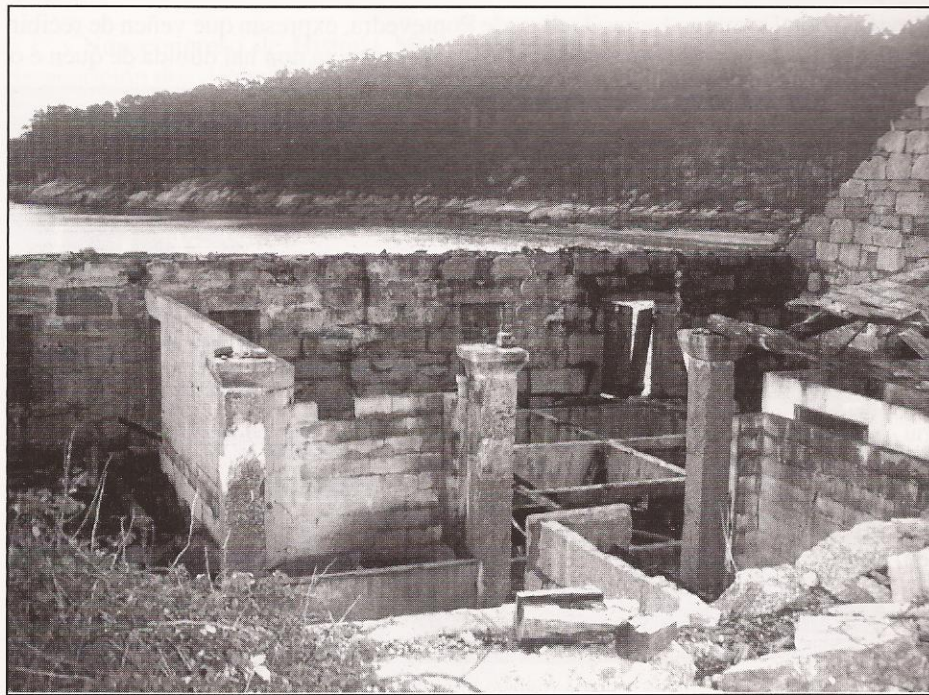
Asínase este documento, contando como testemuñas cos dous presbíteros, don Jacobo Aguiño e don Roque de Leyro, que presenciaron a formalización do contrato de aluguer anterior, máis o citado párroco alugador, o Licenciado don Diego Antonio Medina.

Documentos coma este, nos que se constitúen sociedades de explotación de almacéns de salga ó longo do litoral galego descansan a moreas entre os protocolos dos escribáns das xurisdiccións costeiras. O seu interese é vario, consonte co que o investigador lles interroga. ¿Qué lle pedín eu a estes tres que veño de glosar?

En primeiro lugar pretendín facer unha pequeniña contribución á historia local do Grove, considerando que está alí a sede social da revista Pineiróns que, por medio do seu secretario, me solicitou un artigo. Calquera que hoxe se achegue pola zona de Moreiras, e son moitos os que o fan por mor do acuario hai uns anos alí instalado, pode aínda ver, anque sexa en lamentable estado, os restos dunha fábrica asentada no lugar do vello almacén; deste aínda están ben á vista os píos de salga, cada vez máis cheos de entullo do tellado, así como o pequeno peirao, construído co aparello inconfundible dos que aquí introduciron os cataláns nos fins do século XVIII e que logo serían copiados por patrianos como os protagonistas desta pequena historia.

En segundo lugar, unha vez conseguido o primeiro obxectivo, interesoume sacar á luz este documento por ser un exemplo transparente de que a resposta que no seu día dei no Palácio da Bolsa do Porto pode, mediante unha investigación intensa nesta dirección, verificarse como certa. Unha boa parte das terras, costeiras ou non, pertencían ás igrexas e mosteiros e estaban aforadas a labregos e, en menor medida, a mariñeiros.

No caso concreto do Grove existía unha freguesía, San Martiño, eminentemente pescadora, coñ case 150 veciños matriculados nos mediados do século XVIII, segundo o Catastro do Marqués da Ensenada, e outra, San Vicente, exclusivamente labrega. ¿Cando o cura párroco di que hai que paga-los décimos do peixe segundo o estilo e costume de San Vicente, estarase a referir ó estilo e costume de San Martiño? Sexa como for, o importante é que que agora interesan os baldíos e as terras case improproductivas da beiramar, xa que os almacéns teñen que se instalar necesariamente na propia costa.

podemos entresacar destes documentos, sendo, para min, non menos interesante que o xa comentado, o feito explícito que figura na primeira das cláusulas do contrato de aluguer: a preocupación do párroco porque o camiño de carro se mantenga expedito a fin de que

Silos. Salgazon Moreiras

Certamente, o párroco de San Vicente vén de pechar unha moi boa operación mercantil. Por un anaco de terra sen valor para o cultivo ingresará unha renda por dominio directo de catro reais anuais, o mesmo que percibiría se o aforase a un labrego como terreo de monte, e, a maiores, os décimos da pesca (de cada trece sardiñas, unha) que entre no almacén. Se os mariñeiros se negan a pagar, por se converteren en asalariados, terán que facelo os fomentadores, sempre que precisen un solar para montar a súa industria. Sabemos que en 1808 hai xa instalados na costa galega uns 400 almacéns como o que nos ocupa, o que sen dúbida (anque esta cuestión tamén está por estudar) ocasionaría que a franxa litoral subira de cotización de xeito semellante ó que acontece, duns anos a esta parte, por mor do turismo.

Non rematan aquí os datos que os labregos (é dicir, a totalidade dos veciños da zona) poidan baixar a beneficia-lo argazo e demais aproveitamentos que o mar deixe na costa. Independentemente das intencións inmediatas de don Diego ó esixir isto, intencións obviamente descoñecidas, a Igrexa lexislou profusamente sobre a cuestión por precisar moito argazo para as propias terras do igrexario. Imposicións ou indicacións similares atópanse continuamente, non só na documentación das nosas freguesías costeiras senón en todo tipo de foros e ordenanzas, así galegos como portugueses ou europeos en xeral.

Considerando que, hoxe, tanto o mar como as praias e cons están vedados ós veciños, agás ós "matriculados", para exercer calquera tipo de actividade recolectora, mesmo coller argazo, cecais sexa necesario ordena-la vella documentación para mediar na cuestión diaria de se o mar é de todos, só dalgúns ou de quen digan as confrarías ou decida a Xunta de Galicia.

FONTES: Arquivo Histórico Provincial. Pontevedra. SUÁREZ DE COBIÁN, Andrés Benito. G. 453. 11 e 24-I-1803.